

KS. MIROSŁAW BRZEZIŃSKI

DIALOG NA DRODZE ŻYCIA DUCHOWEGO MAŁŻONKÓW

Ze słowem i pojęciem dialogu spotykamy się dość często w naszym codziennym życiu. Można powiedzieć, że dialog jest nieodzownym elementem komunikowania się pomiędzy ludźmi, ale też pomiędzy człowiekiem a Stwórcą. Dialog to jeden z fundamentów budowania więzi międzyosobowej.

Podstawą dialogu jest różnorodność, a więc wymiana odmiennych myśli, przeżyć, doświadczeń, sposobów widzenia i postrzegania rzeczywistości. Celem tej wymiany jest próba wzajemnego zrozumienia i szansa rozwoju. Można by powiedzieć, że dialog jest rozmową, która prowadzi do spotkania osób. Spotkania, czyli takiej relacji, w której zachodzi pełna akceptacja siebie jako osób, zrozumienie, zaufanie, poszanowanie własnej godności, odrębności i różnorodności. Dialog jest więc spotkaniem mojego „ja” z „ty” drugiej osoby¹.

Jeżeli pragniemy wzajemnie się rozumieć i do siebie się zbliżyć, potrzebny jest ożywiony dialog. Pozytywne zachowania i serdeczny dialog tworzą klimat, w którym miłość może się swobodnie rozwijać². Szczególnie ważną rolę dialog odgrywa w małżeństwie, jednakże trzeba pamiętać, iż „dialog nie jest tylko metodą komunikacji między mężem i żoną i nie można zawęzić go do

Ks. dr MIROSŁAW BRZEZIŃSKI – adiunkt Katedry Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej w Instytucie Nauk o Rodzinie KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: mbrzezinski@kul.lublin.pl

¹ Por. J. G r z y b o w s k i, *Dialog jako droga duchowości w małżeństwie i nie tylko*, Kraków 2004, s. 9-12.

² Por. F. G ł ó d, *Dialog małżeński a rozwój miłości*, [w:] *Rodzina w świetle psychologii pastoralnej*, red. B. J. Soliński, Łódź 2007, s. 65.

tych relacji, ale jest sposobem życia i sposobem naszej obecności w świecie. Jest drogą”³. Istotnym celem dialogu jest też poznanie i zrozumienie drugiego człowieka. Ma on pomóc odkryć niepowtarzalne bogactwo osoby ludzkiej. Prowadzić też powinien do afirmacji dzieła stworzenia i afirmacji samego Stwórcy⁴.

W tym kontekście zechcemy przyjrzeć się dialogowi małżeńskiemu oraz dialogowi małżonków z Bogiem jako jednemu z ważnych elementów w rozwoju wspólnoty i więzi małżeńskiej, ale przede wszystkim w rozwoju życia duchowego małżonków, czyli w małżeńskiej drodze do świętości. Dialog małżeński prowadzi bowiem do jedności małżeńskiej i do jedności małżonków z Bogiem.

CZŁOWIEK ISTOTĄ POWOŁANĄ DO DIALOGU

Człowiek od momentu stworzenia jest istotą powołaną do relacji, do komunikowania się, do dialogu. Już pierwsza księga Pisma Świętego – Księga Rodzaju, opisując stworzenie człowieka, ukazuje go jako istotę mającą takie właśnie zdolności. Człowiek został stworzony na obraz i podobieństwo Boga (Rdz 1, 27); Boga, który jest Jedynym Bogiem w trzech Osobach, jest Bogiem żyjącym w ciągłym miłosnym dialogu. Chcąc realizować to podobieństwo, człowiek jest również powołany do życia w dialogu miłości. Bóg – Pełnia Miłości – wezwał do istnienia tych, którzy przedłużaliby Jego miłość aż po kres istnienia⁵. Człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Jedyne- go Boga w Trzech Osobach, które prowadząc nieustanny dialog miłości mówią, iż właśnie dialog jest niejako sposobem istnienia Trójcy Świętej⁶. Mając za wzór swego istnienia Boga Stwórcę, żyjącego w ciągłym dialogu z Synem i Duchem, człowiek będzie starał się odzwierciedlać ten sposób istnienia w swoim życiu, tym bardziej że został stworzony jako mężczyzna i kobieta.

³ G r z y b o w s k i, dz. cyt., s. 8.

⁴ Tamże, s. 14.

⁵ Por. E. S a k o w i c z, *Małżeństwo wspólnotą dialogu*, „Homo Dei” 1997, nr 1-2, s. 111-112; J. K ł y s, *Małżeństwo drogą do świętości*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 152-154.

⁶ G r z y b o w s k i, dz. cyt., s. 76; Cz. D r ą ż e k, *Małżeństwo we wspólnocie Kościoła*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, s. 107; K. L u b o w i c k i, *Duchowość małżeńska w nauczaniu Jana Pawła II*, Kraków 2005, s. 69-73.

Człowiek stworzony na podobieństwo Boga, który jest miłością, ma realizować to podobieństwo w swoim życiu. Ciekawie to ukazuje R. Cantalamesa. „Bóg jest miłością – pisze – a miłość domaga się komunii, interpersonalnej wymiany, potrzebne jest posiadanie jakiegoś «ja» i jakiegoś «ty». Nie ma miłości, która nie jest miłością do kogoś. Bóg objawiony przez Jezusa Chrystusa, będący miłością, jest jeden i jedyny, ale nie jest samotny: On jest w trzech osobach. Koegzystuje w nim jedność i różność: jedność natury, woli, intencji i różność cech i osób”⁷. Można powiedzieć, że osoby boskie w swej różnorodności prowadzą ciągły dialog miłości. Bóg, który jest miłością, i w sobie samym przeżywa tajemnicę osobowej komunii miłości, stwarzając człowieka na swój obraz, wpisuje w człowieczeństwo mężczyzny i kobiety powołanie, a więc zdolność i odpowiedzialność za miłość i wspólnotę. Człowiek jako duch ucieleśniony, czyli dusza, która wyraża się poprzez ciało, i ciało formowane przez nieśmiertelnego ducha, powołany jest do miłości w tej właśnie całości. Miłość obejmuje również ciało ludzkie, a ciało uczestniczy w miłości duchowej⁸. Od momentu stworzenia człowieka jako istoty cielesno-duchowej prowadzi on sam w sobie wewnętrzny dialog, jako osoba prowadzi dialog ze Stwórcą, w zróżnicowaniu płciowym – jako mężczyzna i kobieta – prowadzi dialog międzyludzki, w zjednoczeniu małżeńskim najpełniej urzeczywistniając dialog miłości osób Trójcy Świętej.

Podobnie jest w małżeństwie, gdzie dwoje ludzi – mężczyzna i kobieta, którzy się kochają – w najsilniejszy sposób odwzorowuje to, co dokonuje się w Trójcy Świętej. W ten sposób ludzka para jest obrazem Boga. Mąż i żona są w efekcie jednym ciałem, jednym sercem, jedną duszą w zróżnicowaniu płci i osobowości. Małżonkowie są zwrócenii do siebie jako jakieś „ja” i „ty” i zwracają się do reszty świata jako jakieś „my”, czyniąc to najpierw poprzez swoje dzieci⁹. W ten sposób, realizując obraz Boga, stają się wspólnotą dialogu miłości, dialogu między sobą, dialogu z Bogiem i dialogu z otaczającym światem. Mężczyzna i kobieta, prowadząc dialog życia ze sobą, równocześnie spotykają się z Tym, który jest Dawcą Życia. Realizując dobro wspólne, jakim jest ich płodność, poprzez małżeński dialog stają się „podobni” do Boga,

⁷ Por. R. C a n t a l a m e s s a, *Porywające piękno małżeństwa i rodziny według Biblii*, „Sprawy Rodziny” 86(2009), nr 2, s. 63.

⁸ J a n P a w e ł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, nr 11.

⁹ Por. C a n t a l a m e s s a, art. cyt., s. 63.

uczestnicząc w pełni w Jego stwórczej mocy. Mężczyzna i kobieta powołani zostali do dialogu serc i ciał, który to dialog owocuje nowym życiem¹⁰.

Biblijny przekaz o powołaniu do życia kobiety z „żebra” wyjętego z ciała mężczyzny ukazuje równość obojga, ale także wyraża wzajemne, dialogiczne odniesienie się mężczyzny i kobiety. W ten sposób związek małżeński został ukazany jako wynikająca z woli Stwórcy pierwsza w dziejach ludzkości wspólnota dialogu. Jest to naturalny związek łączący kobietę i mężczyznę na zawsze w sposób wyłączny i nierozzerwalny. Pierwszy mężczyzna i pierwsza kobieta – wzór i model wszelkich wspólnot dialogu: rodziny, społeczności, narodu, religii – odzwierciedlają w swojej strukturze bytu „istotę” samego Boga. Dialog ten wyraża się w podwójnym wymiarze. „Partnerem” mężczyzny w dialogu jest bowiem nie tylko kobieta, ale także Bóg Stwórcy. Podobnie „partnerem” kobiety w prowadzonym dialogu będzie mężczyzna oraz Bóg Stwórcy. W ten sposób małżeństwo staje się wspólnotą dialogu pomiędzy małżonkami, ale również pomiędzy małżonkami i Trójjedynym Bogiem¹¹. W każdej kobiecie w wysokim stopniu jest wrodzona dyspozycja do miłości, która uzdalnia ją do bycia darem z siebie. W porządku naturalnym, jeśli odkrywa powołanie do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, jest to oddanie się w miłości mężczyźnie, którego poślubia. Natomiast w porządku nadprzyrodzonym miłość wyraża się w całkowitym byciu darem dla Boga¹².

„«Tchnienie życia» u człowieka nie oznacza tylko powołania do istnienia nowego bytu, którym okazała się osoba ludzka i małżeństwo osób ludzkich, ale również, a może przede wszystkim, wyraża wprowadzenie tego nowego bytu w wewnętrzne życie Boga, które ze swej natury jest zbawcze. Dzięki darowi «tchnienia życia» człowiek powołany został do dialogu. Boże «tchnienie życia» było wyrazem dialogu Boga z człowiekiem. Podtrzymywanie tego «tchnienia życia», przekazywanie tego «tchnienia» jest w istocie dialogiem człowieka z człowiekiem i z Bogiem równocześnie”¹³.

¹⁰ Por. S a k o w i c z, art. cyt., s. 113.

¹¹ Por. Tamże, s. 112.

¹² Por. I. W e r b i ń s k i, *Nazaretański styl życia duchowego w rodzinie*, AK 147 (2006), z. 1, s. 23.

¹³ S a k o w i c z, art. cyt., s. 114.

MAŁŻEŃSTWO WSPÓLNOTĄ DIALOGU

Święty Paweł w Liście do Efezjan ukazuje małżeństwo jako wspólnotę dialogu, na wzór dialogu, jaki Chrystus prowadzi ze swoją Oblubienicą – Kościołem. „Tajemnica to wielka, a ja wam mówię: w odniesieniu do Chrystusa i do Kościoła” (Ef 5, 32). Trzeba całe życie poznawać swojego współmałżonka i pomagać mu się rozwijać. Nieodzowny jest zatem konstruktywny i serdeczny dialog¹⁴. Dialog ten może być realizowany we wspólnocie małżeńskiej, dzięki niezwyklej mocy i łasce Stwórcy, której On im udziela. Małżonkowie, wspólnie ukierunkowani na miłość, prawdę i dobro, poznają w serdecznej rozmowie siebie i swoją codzienność.

Człowiek dialogujący w małżeństwie, a więc kształtujący świat, kształtujący siebie w spotkaniu z drugą osobą, jest i nie przestaje być istotą wolną. Małżeństwo jest aktem afirmacji i wolności wyboru. Wolność, szacunek dla wolności jest znakiem rozpoznawczym prawdziwego dialogu. Wolność ma swoje korzenie w duchu człowieka oraz w jego rozumie. To przydaje ludzkiej wolności cech transcendentnych. Dialog ludzki, w tym dialog małżeński, jest więc dialogiem o cechach transcendentnych. Wychodzenie ku drugiemu człowiekowi jest transcendowaniem siebie i – jako takie – powinno być postrzegane jako wyłączny dar Boży. Dialog małżonków między sobą w innym wymiarze jest ich dialogiem z Bogiem¹⁵.

Celem każdego dialogu jest przywracanie pierwotnej harmonii pomiędzy wolnością a prawdą. Takie jest także zadanie każdego małżeństwa. Grzech pierworodny stał się nie tylko okazaniem nieposłuszeństwa wobec Boga i Jego prawa, ale stał się również odwróceniem od dialogu człowieka z Bogiem, a w konsekwencji odwróceniem się od dialogu międzyludzkiego, przede wszystkim małżeńskiego. Dialog małżeński oznacza więc nie tylko przywracanie właściwego miejsca wolności i prawdzie, lecz także trud budowania na nowo relacji pomiędzy wolnością i prawdą; jest próbą powrotu do raju sprzed grzechowego upadku Adama i Ewy¹⁶. „Poznanie prawdy to główny i podstawowy cel dialogu małżeńskiego”¹⁷ – uważa E. Sakowicz.

¹⁴ Por. G ł ó d, art. cyt., s. 66.

¹⁵ Por. S a k o w i c z, art. cyt., s. 115.

¹⁶ Por. tamże, s. 115-116.

¹⁷ Tamże, s. 116; por. A. Z a d r o g a, *Dialog w prawdzie*, [w:] *Miłość, wierność i uczciwość małżeńska. Przesłanie moralne Kościoła*, red. K. Jeżyna, T. Zadykiewicz, Lublin 2006, s. 79.

Dialog oparty na prawdzie możliwy jest tylko w duchu miłości¹⁸, a wspólnota małżeńska jest zbudowana właśnie na fundamencie miłości.

„W dialogu interpersonalnym, w dialogu małżeńskim człowiek doświadcza i przeżywa własne ograniczenia, osobistą niewystarczalność, niespełnienie. I w dialogu właśnie uczy się te ograniczenia przekraczać”¹⁹. Dialog jest bowiem formą obecności i szacunku wobec inności. Jest sposobem bycia przy drugiej osobie i z nią, dlatego całe życie człowieka powinno być nieustannym dialogiem w miłości. W małżeńskim dialogu dokonuje się spotkanie osób, którego pełnią będzie miała miejsce wtedy, gdy w dialogu tym uczestniczy sam Bóg²⁰. Bycie obok ukochanej osoby i z nią czyni człowieka szczęśliwym, to bycie jest zapowiedzią pełni szczęścia z Bogiem.

„Największą przeszkodą w podejmowaniu konstruktywnego dialogu jest brak zaufania. Małżeństwo jako wspólnota, czyli szkoła dialogu, uczy wzajemnego zaufania, uczciwości, szczerości”²¹. Brak zaufania boli i zamyka, szczerość i zaufanie zaś wyzwala spontaniczność i otwartość na dialog. A prawdziwy dialog dokonuje się w wolności i miłości. Staje się on wówczas „Bożym dialogiem”²². Aby naprawdę być szczęśliwym, trzeba być wolnym, ponieważ nie zbuduje się wierności, jeśli będzie paraliżował człowieka strach.

Kolejnym warunkiem zaistnienia dialogu jest świadomość współodpowiedzialności za prawdę, prawdę o sobie, o Bogu, o „Bożym obrazie”, za wierność powołaniu do dialogu. Małżonkowie nie tylko szukają prawdy, ale mają pielęgnować prawdę o sobie²³. Poznawanie prawdy o sobie jest zadaniem niezwykle ważnym, bowiem kto poznał siebie i to, co stanowi jego swoiste bogactwo, może się nim dzielić we wspólnocie małżeńskiej. Uznanie zaś swoich wad, ograniczeń i słabości powinno prowadzić do nawrócenia i przemiany.

„Dialog wymaga też nieustannego nawracania się. Małżeńska wspólnota dialogu wymaga od męża i żony ciągłego nawracania się. Dialog małżeński to wezwanie do przemiany własnej mentalności, zobowiązanie do ciągłego nawracania myśli, serca, wartościowań. Dialog małżeński wreszcie uczy pokonywania egoistycznych skłonności i postaw. Pokonywanie egoizmu, który

¹⁸ Por. tamże, s. 81.

¹⁹ S a k o w i c z, art. cyt., s. 118.

²⁰ Por. J. G r z y b o w s k i, *W dialogu z tobą. Małżeństwo nie może być przegraną*, Kraków–Ząbki 1994, s. 10-11.

²¹ S a k o w i c z, art. cyt., s. 118; por. G r z y b o w s k i, *W dialogu*, s. 89.

²² Por. G r z y b o w s k i, *W dialogu*, s. 88.

²³ S a k o w i c z, dz. cyt., s. 119.

jest największym wrogiem i siłą destrukcyjną każdego dialogu, to nie tylko warunek dialogu, ale też jego cel”²⁴. Jedność i wzajemna miłość małżonków wymaga zarówno od mężczyzny, jak i od kobiety rezygnacji z siebie, rezygnacji z egocentrycznych dążeń, by móc z troską, szacunkiem i zaufaniem otwierać się na dialog we wspólnocie małżeńskiej.

Prawdziwy dialog – wyraz małżeńskiej miłości – zakłada przede wszystkim troskę o partnera dialogu, otwartość na niego. Motywem tego dialogicznego otwarcia jest pierwotna, bezwarunkowa miłość Boga. To właśnie dlatego, że człowiek został jako pierwszy ukochany przez Boga, winien w duchu wdzięczności wychodzić z miłością ku drugiemu człowiekowi, wychodzeniem z miłością ku Bogu. Dialog jest właśnie „wychodzeniem ku” a nie „zasklepieniem się w” sobie²⁵.

DIALOG W ŻYCIU DUCHOWYM MAŁŻONKÓW

Droga do poznania sensu, do wartości w życiu najczęściej wiedzie przez ludzi. Także dojrzałość osobową osiągamy poprzez spotkania i kontakty z innymi osobami²⁶. Niewątpliwie również rozwój życia duchowego dokonuje się w spotkaniu: w spotkaniu i dialogu z Bogiem i człowiekiem.

Małżeńska wspólnota dialogu miłości jest tajemnicą podniesioną przez Jezusa Chrystusa do godności sakramentu. To znaczy, że sakramentalne małżeństwo ma urzeczywistniać miłość Chrystusa i Kościoła, ma odzwierciedlać dialog miłości pomiędzy Chrystusem a Jego Kościołem, ma stawać się dialogiem zbawienia. Dialog zbawienia, dokonujący się pomiędzy Chrystusem i Jego Kościołem, jest wzorem dla odniesień i postaw małżeńskich. Małżeńska wspólnota dialogu, symbolizując i wyrażając kreacyjną miłość Boga, jest znakiem miłości między Jezusem Chrystusem a Kościołem. Brak dialogu we wspólnocie małżeńskiej jest podważaniem tożsamości związku małżeńskiego jako sakramentu. Małżeństwo bez ducha dialogu zaciemnia prawdę o nierozzerwalnej więzi Chrystusa z Kościołem²⁷. Wiąż ta powinna być istotnym elementem w życiu sakramentalnym małżonków. Sakramenty zawsze są bo-

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Por. tamże, s. 116.

²⁶ Por. A. W i e l o w i e y s k i, *Drogi rozwoju duchowego w życiu rodzinnym*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 203-204.

²⁷ Por. S a k o w i c z, art. cyt., s. 119.

wiem jakimś dialogiem, w którym biorą udział dwie osoby – Bóg i człowiek²⁸. Dialog pomiędzy Bogiem i człowiekiem, który ma miejsce w konkretnym sakramencie, jest figurą dialogu człowieka z człowiekiem.

Właściwym źródłem i pierwotnym środkiem uświęcenia małżeństwa i rodziny chrześcijańskiej jest sakrament małżeństwa, który podejmuje i rozwija łaskę uświęcającą chrztu. Na mocy tej tajemnicy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, w którą małżeństwo chrześcijańskie na nowo się włącza, miłość małżeńska doznaje oczyszczenia i uświęcenia²⁹.

Ciekawe ujęcie łaski płynącej z sakramentu małżeństwa i działającej poprzez dialog ukazuje J. Grzybowski. Wskazuje on, iż dialog jest sposobem działania łaski Bożej, ale musi być to dialog, który pomaga kochać drugiego „do końca”. Łaska sakramentu małżeństwa udoskonala ludzką miłość małżonków poprzez udoskonalanie zdolności do dialogu, do głębokiego wsłuchiwania się w siebie, wzajemnego zrozumienia, dzielenia się sobą i przebaczenia. Zdecydowanie się na dialog to zdecydowanie się na miłość, ale jednocześnie dialog podejmowany jest właśnie z miłości. Dotyczy to zarówno dialogu z samym sobą, z drugim człowiekiem, jak i z Bogiem. Sakrament małżeństwa dodaje dialogowi małżonków Bożej energii i sprawia, że dialog staje się drogą do świętości³⁰. Małżeństwo jest sakramentem dialogu męża i żony ze sobą i z Bogiem, bo nie jest to tylko jednorazowe przeżycie przed ołtarzem, lecz nieustanny proces, sposób życia, na który można być otwartym albo nie; to wpatrzenie się w siebie, które nie jest ciasnym, zasklepionym egoizmem, lecz wpatrzeniem się w Boga poprzez drugą osobę daną w sakramencie od Boga. Sakrament małżeństwa staje się sakramentem dialogu mężczyzny i kobiety, sakramentem wzajemnego odczytywania się w miłości, szukania dobra w sobie nawzajem, szukania Bożych znaków upodabniających miłość małżonków do miłości Chrystusa i Kościoła³¹. Miłość Chrystusa do Kościoła jest miłością uświęcającą. Miłość małżeńska, która ma być urzeczywistnieniem tej miłości, wynikająca z sakramentu małżeństwa, ma być także miłością uświęcającą. Siła uświęcania polega na świadczeniu sobie przez małżonków wzajemnej pomocy w rozwijaniu darów przyrodzonych i nadprzyrodzonych, tak aby każdy z nich w coraz pełniejszym stopniu odpowiadał obrazowi Boga.

²⁸ D r a ż e k, art. cyt., s. 86.

²⁹ Por. J a n P a w e ł II, *Familiaris consortio*, nr 56; L u b o w i c k i, dz. cyt., s. 89.

³⁰ Por. G r z y b o w s k i, *Dialog*, s. 79-86.

³¹ Por. G r z y b o w s k i, *W dialogu*, s. 98-99; KDK 48; K ł y s, *Małżeństwo*, s. 158-159.

Małżonkowie będą więc odpowiedzialni za życie duchowe swoje i współmałżonka, będą sobie wzajemnie pomagać, modlić się, poznawać się wzajemnie³² poprzez prowadzony dialog między sobą i z Bogiem. Małżeństwo, będąc sakramentem daru, jest ze swej natury otwarte na działanie Ducha Świętego, który jest Darem w najwyższym stopniu. Ta uświęcająca obecność Ducha czyni z małżeństwa nie tylko sakrament celebrowany, lecz także sakrament przeżywany³³.

Duchowość małżeńska wyrażać się będzie w postawie i w stosunku, jakie osoba okazuje względem siebie samego, drugiego człowieka czy Boga³⁴. Tylko w atmosferze pełnej miłości dialogu możliwe jest rozmawianie ze sobą o przebaczeniu³⁵. Aby przebaczyć, trzeba najpierw oczyścić własne serce i zgodzić się na własne umniejszenie, by drugi człowiek mógł wzrastać. Dialog małżeński może nabierać charakteru spowiedzi³⁶, oczywiście nie sakramentalnej, ale wyznania swoich słabości, zrozumienia, przebaczenia i pojednania w miłości.

W małżeństwie droga do Boga – droga osobistego uświęcenia – wpisuje się w życie współmałżonka i dzieci. Ta współodpowiedzialność za życie duchowe w małżeństwie i rodzinie idzie tak daleko, iż można powiedzieć, że nikt z małżonków nie uświęca się sam, ale pociąga za sobą współmałżonka i dzieci³⁷. W prawidłowo funkcjonującej rodzinie na każdym kroku widać wzajemność i współzależność relacji osobowych. Obydwoje małżonkowie wnoszą w małżeństwo i rodzinę wcześniejsze wychowanie, które ukształtowało w nich pewne cechy i postawy, ale od momentu zawarcia sakramentalnego małżeństwa, „moje” decyzje, pragnienia itp. zawsze powinny się liczyć z dążeniami drugiej osoby³⁸.

Budowanie duchowej komunii małżeńskiej to między innymi wypracowanie prawidłowej postawy wobec siebie, innych ludzi i Boga. Świadomość bycia dzieckiem Boga i wiara w Jego obecność we wspólnocie małżeńskiej

³² Por. F. A d a m s k i, *Duchowość życia małżeńsko-rodzinnego*, [w:] *Miłość, małżeństwo, rodzina*, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 185-186; W i e l o w i e y s k i, art. cyt., s. 211.

³³ Por. C a n t a l a m e s s a, art. cyt., s. 65.

³⁴ Por. W e r b i Ń s k i, art. cyt., s. 22.

³⁵ Por. J. G r z y b o w s k i, *Nadzieja odzyskana. Drogowskazy dla małżeństw niesakramentalnych*, Kraków 1988, s. 138-139.

³⁶ Por. P. T o u r n i e r, *Zrozumieć współmałżonka*, Włocławek 1994, s. 52-53.

³⁷ Por. M. Z. S t e p u l a k, *Duchowość chrześcijańska małżeństwa i rodziny*, [w:] *Rodzina w świetle psychologii pastoralnej*, red. B. J. Soliński, Łódź 2007, s. 156.

³⁸ Por. W e r b i Ń s k i, art. cyt., s. 22.

motywują do tego, by zaakceptować współmałżonka jako osobę, otworzyć się na nią i kochać tak, jak kocha Bóg. Poprzez sakramentalność małżeństwa Jezus jest obecny w życiu małżonków i jeśli korzystają oni w budowaniu komunii z takich „pomocy”, jak modlitwa i życie sakramentalne, wówczas ich komunია z Bogiem i komunია między sobą jest święta³⁹.

Niewątpliwie wielką rolę na drodze rozwoju życia duchowego małżonków odgrywa modlitwa. Modlitwa, która nie jest „odklepywaniem” pacierza, poprzez co można wpaść w rutynę i schemat, lecz autentycznym, żywym dialogiem prowadzonym z Bogiem; wsłuchiowaniem się w głos Boga i swoim życiem dawanie odpowiedzi, którą ten głos rodzi⁴⁰. To prowadzenie dialogu, który jest przede wszystkim pokornym wsłuchiowaniem się i medytacją Słowa Bożego. Małżonkowie powinni zatem modlić się wspólnie, umieć dzielić się swoimi przeżyciami religijnymi, powinni także uczyć się wspólnie milczeć przed Bogiem⁴¹, by wsłuchać się w to, co Bóg chce im powiedzieć, i aby dążyć do pełnego zjednoczenia w wierze i miłości.

Autentyczna miłość małżeńska powinna wyzwalać potrzebę wspólnej modlitwy, a zwłaszcza wspólnego uczestnictwa w niedzielnej mszy świętej i przyjmowania Eucharystii, która jest sakramentem jedności. Trudno sobie wyobrazić – zauważa J. Kłys – żeby świadomi chrześcijanie nie wykorzystywali tych szans budowania swojej jedności w Chrystusie. Przecież nie można być bliżej siebie bardziej niż wtedy, kiedy razem przystępuje się do komunii św., i nie można bardziej umacniać ludzkiej miłości niż przez włączenie jej w Najświętszą Ofiarę⁴² i prowadzenie dialogu miłości z Jezusem Chrystusem. Wspólna małżeńska i rodzinna modlitwa – dialog prowadzony z Bogiem – ma przedziwną skuteczność. Jest ona drogą uświęcenia i drogą do zbawienia, dzięki temu, że umacnia małżeńską i rodzinną jedność, prowadzi do wzajemnego porozumienia i otwarcia się na siebie, ożywia miłość i doświadczenie wspólnoty. Jeszcze bardziej odnosi się to do wspólnego uczestnictwa w Eucharystii⁴³. Modlitwa oznacza otwarcie się ku Bogu, jest aktem przyjaźni, osobowej bliskości i wspólnoty z Bogiem. Wspólna modlitwa małżonków jest aktem dwóch osób ściśle ze sobą związanych, jest inną jakością, bo

³⁹ Por. tamże, s. 27.

⁴⁰ Por. tamże, s. 28; A d a m s k i, art. cyt., s. 196.

⁴¹ Por. T o u r n i e r, dz. cyt., s. 59-62; D r a ż e k, art. cyt., s. 116-120.

⁴² Por. K ł y s, art. cyt., s. 172-173.

⁴³ Por. tamże, s. 180; A d a m s k i, art. cyt., s. 199.

wtedy Chrystus jest z nimi tak, jak to obiecał, kiedy się żegnał ze swoimi uczniami⁴⁴.

Dla rozwoju duchowego ważne jest także to, aby umieć nazwać swoje przeżycia związane właśnie z pochylenia się nad Bożym głosem, który dociera poprzez Jego Słowo, i aby te przeżycia umieć wyrazić na zewnątrz. Innymi słowy, w rozwoju życia duchowego medytacja Słowa Bożego, dialog z Bogiem na modlitwie to szukanie tego, co Bóg chce mi powiedzieć, a co dotyczy mnie, mego współmałżonka, naszych dzieci, a nie tylko na wypowiedaniu słów do Boga.

Wyjątkowo szczególnym, modlitewnym dialogiem małżonków z Bogiem jest sprawowana Eucharystia. Jako najpiękniejszy dialog miłości Boga z człowiekiem, uczy Ona kochać, ofiarowywać samego siebie, pokornie słuchać tego, co sam Bóg ma mi do powiedzenia. Jest pokarmem umacniającym każdego człowieka na drodze do świętości, a także umacniającym małżonków na ich wspólnej drodze rozwoju życia duchowego i realizacji powołania do świętości.

Eucharystia i wspólne świętowanie niedzieli zbliża małżonków do Boga i do siebie nawzajem. Ta religijna przestrzeń życia małżeńskiego stanowi istotny dowód życia duchowego małżonków. Wspólnemu świętowaniu niedzieli zagraża jednak pokusa obrony przed Bogiem. „Niedziela, która powinna być poświęcona Panu Bogu, a także najbliższej rodzinie, staje się jeszcze jednym dniem powszednim mało różniącym się od pozostałych. Małżonkowie nie potrafią żyć radośnie”⁴⁵. Relacja pomiędzy mężczyzną i kobietą napotyka różne przeszkody i trudności, której winni dzięki łasce sakramentalnego małżeństwa sprostać.

Duchowa i cielesna więź małżonków oraz dialog oparty na miłości i prawdzie dają możliwość rozwoju życia duchowego. „Rozwój życia duchowego jest niezmiernie ważny, a swój szczyt ma w zaprzyjaźnieniu się i ożywionym dialogu z Panem Bogiem i najbliższymi ludźmi, jakimi powinni być dla siebie współmałżonkowie i najbliżsi członkowie w rodzinie”⁴⁶.

⁴⁴ W i e l o w i e y s k i, art. cyt., s. 219.

⁴⁵ Por. G ł ó d, art. cyt., s. 67.

⁴⁶ Por. tamże.

*

Człowiek od momentu stworzenia jest istotą zdolną do prowadzenia dialogu: z Bogiem, z drugim człowiekiem i z otaczającym go światem przyrody. Zdolność ta pozwala na jego rozwój we wszystkich wymiarach, w tym także na rozwój duchowy.

Zdolność człowieka do dialogu stanowi niewątpliwie jeden z fundamentów duchowości małżeńskiej i rodzinnej. Sakrament małżeństwa, który jest początkiem wspólnej drogi do świętości małżeńskiej, jest pierwszym i bardzo widocznym dialogiem pomiędzy mężczyzną i kobietą, którzy poprzez złożenie małżeńskiej przysięgi prowadzą ze sobą dialog miłości, a jednocześnie jest to dialog prowadzony przez małżonków z Jezusem Chrystusem w Duchu Świętym.

Małżonkowie, chcąc rozwijać swoje życie duchowe i się uświęcać, muszą zatem żyć w stałym dialogu między sobą, razem z Bogiem, a jako rodzice – także z dziećmi. Jest to ciągle budowanie relacji między małżonkami, między rodzicami a dziećmi oraz między małżonkami a Bogiem, ciągle postępowanie we wspólnocie i dialogu z człowiekiem i z Bogiem.

BIBLIOGRAFIA

- A d a m s k i F.: Duchowość życia małżeńsko-rodzinnego, [w:] Miłość, małżeństwo, rodzina, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 183-199.
- C a n t a l a m e s s a R.: Porywające piękno małżeństwa i rodziny według Biblii, „Sprawy Rodziny” 86(2009), nr 2, s. 48-66.
- D r ą ż e k Cz.: Małżeństwo we wspólnocie Kościoła, [w:] Miłość, małżeństwo, rodzina, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 72-120.
- „Gaudium et spes”. Konstytucja Duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Soboru Watykańskiego II (7.12.1965).
- G ł ó d F.: Dialog małżeński a rozwój miłości, [w:] Rodzina w świetle psychologii pastoralnej, red. B. J. Soliński, Łódź 2007, s. 55-78.
- G r z y b o w s k i J.: Nadzieja odzyskana. Drogowskazy dla małżeństw niesakramentalnych, Kraków 1988.
- G r z y b o w s k i J.: W dialogu z tobą. Małżeństwo nie może być przegraną, Kraków-Ząbki 1994.
- G r z y b o w s k i J.: Dialog jako droga duchowości w małżeństwie i nie tylko, Kraków 2004.
- J a n P a w e ł II: Adhortacja apostołska „Familiaris consortio” (22.11.1981).

- K ł y s J.: Małżeństwo drogą do świętości, [w:] Miłość, małżeństwo, rodzina, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 139-182.
- L u b o w i c k i K.: Duchowość małżeńska w nauczaniu Jana Pawła II, Kraków 2005.
- S a k o w i c z E.: Małżeństwo wspólnotą dialogu, „Homo Dei” 1997, nr 1-2, s. 111-120.
- S t e p u l a k M. Z.: Duchowość chrześcijańska małżeństwa i rodziny, [w:] Rodzina w świetle psychologii pastoralnej, red. B. J. Soliński, Łódź 2007, s. 151-160.
- T o u r n i e r P.: Zrozumieć współmałżonka, Włocławek 1994.
- W e r b i Ń s k i I.: Nazaretański styl życia duchowego w rodzinie, AK 147 (2006), z. 1, s. 21-31.
- W i e l o w i e y s k i A.: Drogi rozwoju duchowego w życiu rodzinnym, [w:] Miłość, małżeństwo, rodzina, red. F. Adamski, Kraków 1978, s. 200-219.

DIALOGUE ON THE PATH OF THE SPIRITUAL LIFE OF SPOUSES

S u m m a r y

The article considers the issue of dialogue in the development of the spiritual life of spouses. Its starting point is the fact of the creation of man in the image of God, whose life is the dialogue of love between the Father and the Son in the Holy Spirit. Man realizes this image through a life lived in dialogue. This takes place in the fullest manner in matrimonial life. Next we have presented matrimony as a union of two people based upon a dialogue of love. This dialogue of love reflecting the relation between the Persons of the Holy Trinity and the dialogue of love of Christ-Bridegroom with the Church, His Spouse, is one of the foundations on the path of the development of spiritual life in matrimony and family.

Słowa kluczowe: człowiek, małżeństwo, miłość, dialog, życie duchowe.

Key words: man (human being), matrimony, love, dialogue, spiritual life.

